

สิทธิประโยชน์ของประชาชนจากการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๐ ตี Benefits of People from Mediation before filing a lawsuit pursuant to Section 20 tri of the Civil Procedure Code

สมบัติ อรรถพิมล

Sombut Attapimon

ภาควิชานิติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Department of Law, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ผู้นิพนธ์หลัก e-mail: Sb.Attapimon@gmail.com

Received: November 19, 2025; Revised: December 21, 2025; Accepted: December 24, 2025

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษากระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทก่อนฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๐ ตี และประโยชน์ที่ได้รับจากการไกล่เกลี่ย (๒) ศึกษาปัญหา สาเหตุ อุปสรรค และผลกระทบของกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทก่อนฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๐ ตี (๓) วิเคราะห์สิทธิประโยชน์อันพึงได้มากขึ้น สำหรับประชาชนจากการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทก่อนฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๒๐ ตี (๔) เสนอกระบวนการให้ได้มาซึ่งสิทธิประโยชน์อันพึงได้มากขึ้น สำหรับประชาชนจากการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทก่อนฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๐ ตี ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเอกสาร และประสานขอข้อมูลสถิติการขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๐ ตี ปีพ.ศ ๒๕๖๗ จากศาลยุติธรรมในกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัดได้ข้อมูลรวม ๑๒ ศาล ได้ข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์เป็นข้อค้นพบ

ผลการวิจัยพบว่า (๑) ประชาชนทราบว่าศาลยุติธรรมมีกระบวนการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องน้อยศาลในกรุงเทพมหานคร ๓ ศาล แต่ละศาลมีปริมาณคดีร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องน้อยกว่าศาลในต่างจังหวัด ๔ ศาล (๒) ลูกหนี้ซึ่งเป็นคู่กรณีกับเจ้าหนี้ผู้ร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องไม่เข้าร่วมไกล่เกลี่ยจำนวนมากซึ่งมีทั้งปฏิเสธชัดเจน และไม่รับการติดต่อจากเจ้าหน้าที่ศาล (๓) ไม่มีกฎหมายกำหนดกรอบให้คดีแพ่งบางประเภทต้องไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง (๔) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่มี

บทบัญญัติเรื่องการไกล่เกลี่ย ศาลไกล่เกลี่ยคดีอาญาโดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาบังคับโดยอนุโลม ความผิดลหุโทษยอมความไม่ได้แม้ไกล่เกลี่ยตกลงกันได้แต่คดีอาญาไม่ระงับ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เสนอแนะควรแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๕ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓๙ ทำให้การไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องของศาลยุติธรรมเกิดสิทธิประโยชน์แก่ประชาชนยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ความขัดแย้ง; ไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง; ตกลงกันได้

ABSTRACT

This research aims to: (1) examine the process of pre-litigation mediation under Section 20 tri of the Civil Procedure Code and its benefits; (2) study the problems, causes, obstacles, and impacts of the pre-litigation mediation process under Section 20 tri of the Civil Procedure Code; (3) analyze the potential increased benefits for people resulting from the pre-litigation mediation in accordance with Section 20 tri of the Civil Procedure Code; and (4) propose a process to enhance these potential benefits for people through the pre-litigation mediation under Section 20 tri of the Civil Procedure Code. This is qualitative research. The researcher collected documentary data and related studies. To obtain empirical data, the researcher requested statistical data on the pre-litigation mediation under Section 20 tri of the Civil Procedure Code for the year 2024 (B.E. 2567) from twelve courts in Bangkok and other provinces.

This research discovers the following findings. (1) Public awareness of the pre-litigation mediation in courts of justice is low. Three courts in Bangkok recorded fewer pre-litigation mediation requests than nine provincial courts. (2) Although creditors requesting the pre-litigation mediation, many debtors often refused to participate in the process either by explicitly declining or by not responding to court officials. (3) There is no legal requirement mandating the pre-litigation mediation for certain types of civil cases before filing a lawsuit. (4) The Criminal Procedure Code does not

provide provisions for mediation. Courts handling criminal cases apply relevant civil procedural provisions by analogy. Petty offenses are non-compoundable; even if a settlement or mediation is reached, the criminal prosecution shall not be extinguished.

The study suggests that Section 55 of the Civil Procedure Code and Section 39 of the Criminal Procedure Code should be amended to enhance the benefits to the public from pre-litigation mediation conducted by the Courts of Justice.

Keywords: Conflict; Pre-litigation Mediation; Settlement

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์อยู่ร่วมกันในลักษณะสัญญาประชาคม (Social Contract) ภายใต้การปกครองทุกคนยอมสละสิทธิเสรีภาพของตนบางประการเพื่อส่วนรวมในการบริหารจัดการดูแลความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน และดินแดน โดยพื้นฐานมนุษย์มีความต้องการมากกว่าเหตุผล (เดซชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์, 2524) จึงต้องการเป็นฝ่ายได้มากกว่าเป็นฝ่ายเสีย เมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มในลักษณะของสัตว์สังคมและท่ามกลางทรัพย์สินพยากรณ์ที่มีจำกัดก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่มีความขัดแย้ง ความขัดแย้งในสังคมมนุษย์จำแนกได้ 4 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ความขัดแย้งในเรื่องเศรษฐกิจ ความขัดแย้งในเรื่องสังคม ความขัดแย้งในเรื่องการเมือง และความขัดแย้งในเรื่องที่เป็นนามธรรม เช่น ความยุติธรรม เป็นต้น

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เป็นกฎหมายแม่บทของการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง วางหลักว่า เมื่อมีข้อโต้แย้ง

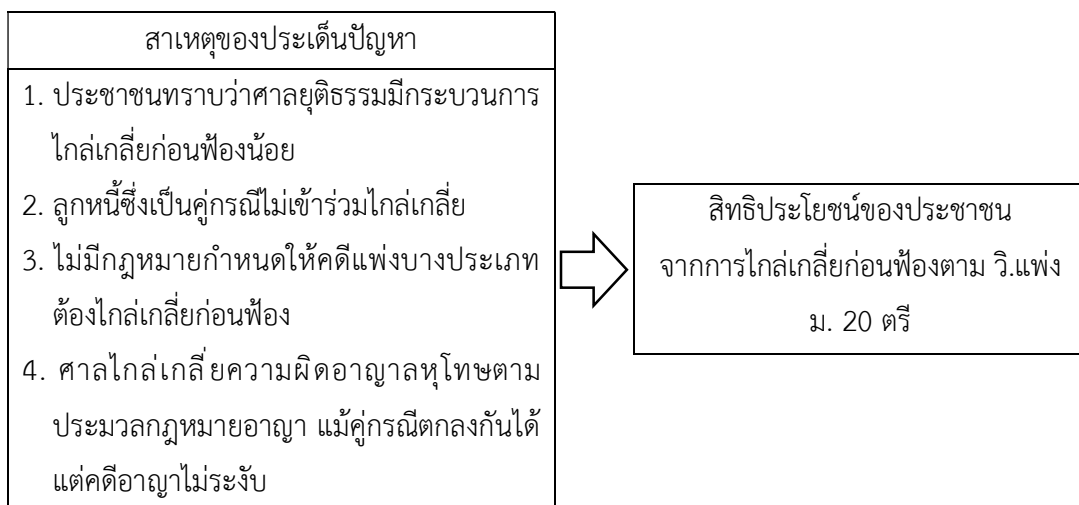
เกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจได้ ศาลจะดำเนินกระบวนการพิจารณาไปตามพยานหลักฐาน ในระหว่างพิจารณาศาลมีอำนาจที่จะไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกัน รวมถึงแต่งตั้งบุคคลภายนอกเป็นผู้ประนีประนอมช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยด้วย (พิชัย นิลทองคำ, 2554)

การไกล่เกลี่ย (Mediation) เป็นกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกที่คู่พิพาทสมัครใจเข้าเจรจาร่วมกัน โดยมีคนกลางที่ไม่มีส่วนได้เสียเป็นผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ย โดยทั่วไปเป็นการไกล่เกลี่ยเมื่อคู่ความฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ต่อมา พ.ศ. 2563 มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 32) เพิ่มมาตรา 20 ตี (พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2563 (ฉบับที่ 32), 2563) ให้ศาลยุติธรรม

มีอำนาจใกล้เคียงข้อพิพาทให้แก่ประชาชน ก่อนมีการฟ้องคดีได้ด้วย กระบวนการใกล้เคียง ก่อนฟ้องตามมาตรา 20 ทรี ดังกล่าว เกิดสิทธิ ประโยชน์แก่ประชาชน คือเจ้าหน้าที่ไม่ต้องฟ้อง คดีไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล ยื่นคำร้องขอให้ ใกล้เกลี่ยได้เองไม่จำเป็นต้องมีทนายความ ช่วยเหลือ ไม่ต้องเสียเงินจ้างทนายความ ใกล้เกลี่ยตกลงกันได้ทำสัญญาประนีประนอม ยอมความโดยผู้พิพากษาตรวจสัญญาให้เป็นไป ตามเจตนาของคู่กรณี ตามหลักแห่งความสุจริต เป็นธรรม ไม่ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย และศาลมีคำ พิพากษาให้คดีเสร็จไปตามสัญญาประนีประนอม ยอมความในวันทำสัญญานั้นได้ ทำให้คดีเสร็จไป

โดยเร็วไม่เสียเงินไม่เสียเวลาหมดความทุกข์ใจ แต่กระบวนการดังกล่าวยังมีประชาชนเข้าใช้ บริการน้อย มีประเด็นปัญหาควรแก่การศึกษา วิจัยนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุง ดังนี้

1. ประชาชนทราบว่าศาลยุติธรรม มีกระบวนการใกล้เคียงก่อนฟ้องน้อย
2. ลูกหนี้ซึ่งเป็นคู่กรณีกับเจ้าหนี้ผู้ร้องขอ ใกล้เกลี่ยไม่เข้าร่วมใกล้เกลี่ย
3. ไม่มีกฎหมายกำหนดกรอบให้คดีแพ่ง บางประเภทต้องใกล้เคียงก่อนฟ้อง
4. ความผิดลหุโทษตามประมวลกฎหมาย อาญายอมความกันไม่ได้ ศาลใกล้เคียงแล้ว แม้คู่กรณีตกลงกันได้ แต่คดีอาญาไม่ระงับ

ภาพที่ 1 แสดงสาเหตุของประเด็นปัญหา

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง การใกล้เคียง
สัมฤทธิ์ผลได้อาศัยแนวคิดทฤษฎี ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีหลักความยุติธรรม
(Theory of Justice)

ความยุติธรรม หมายความว่า ความ
เที่ยงธรรม ความชอบธรรม ความชอบด้วย
เหตุผล รวมความยุติธรรมหมายถึง ตรงด้วย
ความเป็นธรรม ถูกต้องตามหลักธรรม หลักนิติ
นัย และชอบด้วยเหตุผล (ราชบัณฑิตยสถาน,
2525)

กฎหมายธรรมชาติเป็นพื้นฐานหลักของ
ความยุติธรรมของมนุษย์ ในยุโรปค้นพบมาตั้งแต่
ยุคกรีกและโรมันก่อนคริสต์ศักราช โดยอาศัย
แนวคิดทฤษฎี 2 ทฤษฎี คือ

(1) ทฤษฎีการมีเหตุผลโดยธรรมชาติ

ทฤษฎีนี้เชื่อว่า มนุษย์มีความรู้สึกผิด
ชอบชั่วดี มนุษย์มีเหตุผล กฎหมายเป็นกฎเกณฑ์
ของสังคม ถือเป็นระบบของเหตุผล มนุษย์รู้ผิด
ชอบชั่วดี สามารถที่จะเข้าใจและค้นหากฎเกณฑ์
อันเป็นกฎหมายธรรมชาติได้ (ประเสริฐ ตันศิริ
และสถาพร สระมาลี, 2549)

(2) ทฤษฎีความมีอยู่โดยธรรมชาติ

ทฤษฎีนี้ ไม่เชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์
มีเหตุผล สังคมเป็นระบบแห่งอำนาจ ไม่สามารถ
ชี้ อะไรผิดถูกได้แท้จริง ฝ่ายชนะเป็นผู้ตั้ง
กฎเกณฑ์ และถือเป็นกฎเกณฑ์ที่ ถูกต้อง
กฎหมายเป็นเครื่องมือที่จะรักษาอำนาจและ
ผลประโยชน์ (ประเสริฐ ตันศิริ และสถาพร
สระมาลี, 2549)

เพลโต (Plato) ปราชญ์ชาวกรีกให้
ความเห็น ความยุติธรรมหมายถึง การทำความ
ดี ทำสิ่งที่ถูกต้อง ความยุติธรรมถือเสมือนเป็น
องค์รวมของคุณธรรม (เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์,
2524)

อริสโตเติล (Aristotle) ปราชญ์ชาวกรีก
อีกท่านหนึ่งให้ความเห็น ความยุติธรรมห
หมายถึง ความดีเป็นคุณธรรมในจิตใจของมนุษย์
จำแนกความยุติธรรมเป็น 2 ประเภท คือ
ความยุติธรรมตามธรรมชาติ (Fairness)
กับความยุติธรรมตามแบบแผน (Lawfulness)
(เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์, 2524)

จอห์น รอลส์ (John Rawls) ปราชญ์
ชาวอเมริกัน เป็นผู้เสนอทฤษฎีแห่งความ
ยุติธรรม (Theory of Justice) ประกอบด้วย
หลักการสำคัญ 2 ประการ คือ

(1) มนุษย์จะต้องมีสิทธิเสรีภาพ
เท่าเทียมกัน

(2) มนุษย์ ต้องมีความเสมอภาค
ทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม รัฐควรช่วยเหลือ
จัดระเบียบให้คนด้อยโอกาสได้รับความ
เสมอภาค (ศุภชัย ศุภผล, 2558)

2. แนวคิดความสมัครใจ ความพึงพอใจ
ยอมรับ และความเป็นกลาง

การใกล้เคียงเป็นกระบวนการระงับ
ข้อพิพาท (Dispute Resolution) อาศัยความ
สมัครใจของคู่พิพาททุกฝ่ายเข้าสู่กระบวนการ
ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอให้ใกล้เคียงแต่คู่กรณี
อีกฝ่ายหนึ่งไม่เข้าร่วมใกล้เคียงย่อมไม่อาจ

ดำเนินการไกล่เกลี่ยไปฝ่ายเดียวได้ อีกประการหนึ่ง คือ ความพึงพอใจยอมรับในแนวทางแก้ไขปัญหาที่คู่กรณีเห็นชอบร่วมกัน (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2555)

หลักความเป็นกลาง (Principle of Neutrality) เป็นหลักความยุติธรรมเที่ยงตรง ไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใด ปราศจากอคติทั้งปวง ในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ เรียกว่า หลักอินทภาษ ผู้พิพากษา ตุลาการ ต้องมีความความเป็นกลาง ปราศจากอคติทั้งปวง คือ ปราศจากฉันทาคติ โทสาคติ ภยาคติ และโมหาคติ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2550) หลักความเป็นกลางนี้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในหมวดว่าด้วยการคัดค้านผู้พิพากษาตั้งแต่ พ.ศ. 2477 จนถึงปัจจุบัน (พิชัย นิลทองคำ, 2554)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทก่อนฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ตี และประโยชน์ที่ได้รับจากการไกล่เกลี่ย

2. เพื่อศึกษาปัญหา สาเหตุ อุปสรรค และผลกระทบ ของกระบวนการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทก่อนฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ตี

3. เพื่อวิเคราะห์ สิทธิประโยชน์อันพึงได้มากขึ้นแก่ประชาชนจากการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทก่อนฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ตี

4. เพื่อเสนอกระบวนการให้ได้มาซึ่งสิทธิประโยชน์อันพึงได้มากขึ้น สำหรับประชาชนจากการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทก่อนฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ตี

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในลักษณะของการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยผู้วิจัยค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ทั้งแนวคิดทฤษฎี วรรณกรรม และกฎหมายที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยกฎหมายไทย และกฎหมายการไกล่เกลี่ยของประเทศสิงคโปร์ และประสานขอข้อมูลสถิติคดีการร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ตี ปีพ.ศ. 2567 จากศาลยุติธรรมในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ให้เห็นเป็นประจักษ์ตามสภาพปัญหาว่า (1) มีผู้ร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องกี่เรื่อง (2) เจ้าหน้าที่ศาลติดต่อคู่กรณีของผู้ร้องถูกปฏิเสธไม่เข้าร่วมไกล่เกลี่ยกี่เรื่อง (3) คู่กรณีของผู้ร้องไม่รับการติดต่อจากเจ้าหน้าที่ศาลกี่เรื่อง (4) คู่กรณีของผู้ร้องยอมเข้าร่วมไกล่เกลี่ยกี่เรื่อง (5) ไกล่เกลี่ยแล้วตกลงกันได้กี่เรื่อง (6) ไกล่เกลี่ยแล้วตกลงกันไม่ได้กี่เรื่อง เป็นการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นการเลือกที่ไม่มีโครงสร้างที่เคร่งครัด มีขั้นตอนและวิธีดำเนินการที่ไม่ซับซ้อน เพื่อให้

ได้ตัวอย่างที่เหมาะสมกับแนวคิด จุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ข้อมูลสถิติศาล ในกรุงเทพมหานคร 3 ศาล ในต่างจังหวัด 9 ศาล รวม 12 ศาล ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบ (Triangulation) จากนั้นสรุปผลของการวิจัย อภิปรายผล และสรุปเป็นข้อค้นพบนำไปสู่ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ตามวัตถุประสงค์ข้อ (1) เพื่อศึกษากระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทก่อนฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ตรี และประโยชน์ที่ได้รับจากการไกล่เกลี่ย

ข้อค้นพบที่ 1 พบว่า เดิมการระงับข้อพิพาทของประชาชนในทางแพ่งที่มีการฟ้องร้องเป็นคดีต่อศาลยุติธรรม ผู้พิพากษาใช้อำนาจตุลาการพิจารณาคดีโดยอาศัยพยานหลักฐานแล้วมีคำพิพากษา หรือคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดี ผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีมีอำนาจที่จะไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกัน หรือประนีประนอมยอมความกัน พ.ศ. 2563 แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพิ่มเติมมาตรา 20 ตรี ให้ศาลมีอำนาจไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แก่ประชาชนก่อนมีการฟ้องคดีด้วย โดยการขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล และพบว่าการไกล่เกลี่ยก่อให้เกิดประโยชน์แก่คู่ความและการบริหารราชการแผ่นดินของศาล

4 ประการ คือ (1) ทำให้คดีเสร็จไปได้โดยเร็ว เนื่องจากไม่ต้องสืบพยานหลักฐานในคดี (2) คู่ความเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีน้อย เมื่อตกลงกันได้ศาลจะคืนค่าขึ้นศาลให้แก่โจทก์ทั้งหมดหรือบางส่วน ถ้าเป็นการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาล (3) คู่ความหมดความทุกข์ใจโดยเร็ว ลดหรือหมดความโกรธแค้นต่อกัน อยู่ในสังคมร่วมกันได้อย่างสงบสุข (4) ลดปริมาณคดีสู่ศาลสูง ไกล่เกลี่ยตกลงกันได้ ไม่มีการอุทธรณ์ฎีกา หากเป็นการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องและตกลงกันได้ไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาล

2. ตามวัตถุประสงค์ข้อ (2) เพื่อศึกษาปัญหา สาเหตุ อุปสรรค และผลกระทบของกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทก่อนฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ตรี มีประเด็น 4 ประเด็นปัญหา คือ

ประเด็นที่ 1 ประชาชนทราบว่าศาลยุติธรรมมีกระบวนการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องน้อย

ข้อค้นพบที่ 2 พบว่า จากสถิติคดีการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ตรี ปีพ.ศ. 2567 ศาลในเขตกรุงเทพมหานคร 3 ศาล แต่ละศาลมีปริมาณคดีร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องน้อยกว่าศาลในเขตต่างจังหวัด 9 ศาล ซึ่งเกิดจากการเผยแพร่ความรู้สู่ประชาชน

ประเด็นที่ 2 ลูกหนี้ซึ่งเป็นคู่กรณีกับเจ้าหนี้ผู้ร้องขอไกล่เกลี่ยไม่เข้าร่วมไกล่เกลี่ย

ข้อค้นพบที่ 3 พบว่า จากสถิติการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องของศาลจำนวน 12 ศาล

ปรากฏว่าคูกรณีของผู้ร้องไม่เข้าร่วมไกล่เกลี่ยจำนนมาก มีทั้งปฏิเสธชัดเจนและไม่รับการติดต่อจากเจ้าหน้าที่ศาล

ประเด็นที่ 3 ไม่มีกฎหมายกำหนดกรอบให้คดีแพ่งบางประเภทต้องไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง

ข้อค้นพบที่ 4 พบว่า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งให้บุคคลนำคดีขึ้นสู่ศาลโดยการฟ้องเป็นคดีมีข้อพิพาท ไม่มีบทบัญญัติให้คดีแพ่งบางประเภทต้องไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง และไม่มีบทบัญญัติยอมรับข้อตกลงตามสัญญาทางแพ่งให้เสนอข้อพิพาทเข้าไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง

ประเด็นที่ 4 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่มีบทบัญญัติเรื่องการไกล่เกลี่ย

ข้อค้นพบที่ 5 พบว่า ศาลไกล่เกลี่ยคดีอาญาที่ยอมความได้ โดยอาศัยอำนาจประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งโดยอนุโลม ความผิดลหุโทษตามประมวลกฎหมายอาญามี 32 มาตรา เป็นความผิดที่ยอมความไม่ได้ หลายข้อหาเอกชนเป็นผู้เสียหาย ศาลไกล่เกลี่ยคูกรณีตกลงกันได้แต่คดีอาญาไม่ระงับ

3. ตามวัตถุประสงค์ข้อ (3) เพื่อวิเคราะห์สิทธิประโยชน์อันพึงได้มากขึ้น สำหรับประชาชนจากการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทก่อนฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ตรี

ข้อค้นพบที่ 6 พบว่า การไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องเกิดสิทธิประโยชน์แก่ประชาชน 5 ประการ คือ (1) การร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาล (2) ผู้ร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องร้องได้หลายช่องทาง โดยไม่จำเป็นต้องใช้ทนายความ (3) ไกล่เกลี่ยแล้วตกลงกันได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ผู้พิพากษาตรวจสอบสัญญาให้เพื่อให้เป็นไปตามเจตนาของคูกรณี ตามหลักสุจริตเป็นธรรม และไม่ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย (4) ศาลมีคำพิพากษาให้คดีเสร็จขาดไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความในวันทำสัญญานั้นได้ ทำให้คดีมีคำพิพากษานำไปสู่การบังคับคดีได้ (5) หากศาลยังไม่มีคำพิพากษาเจ้าหน้าที่ฟ้องคดีได้ภายในกำหนดอายุความ 10 ปี ไม่ใช่อายุความ 3 ปี เช่น การไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 และตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534

4. ตามวัตถุประสงค์ข้อ (4) เพื่อเสนอกระบวนการให้ได้มาซึ่งสิทธิประโยชน์อันพึงได้มากขึ้นสำหรับประชาชนจากการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทก่อนฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ตรี

ข้อค้นพบที่ 7 พบว่า เมื่อเจ้าหน้าที่ร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง ลูกหนี้ซึ่งเป็นคูกรณีของผู้ร้องไม่เข้าร่วมไกล่เกลี่ยเป็นจำนวนมากทำให้ศาลไม่อาจไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องได้ ประเทศสิงคโปร์มีระบบการไกล่เกลี่ยภาคบังคับและตามสัญญาข้อตกลง คือกำหนดให้คดีแพ่งบางประเภท

ต้องเข้ากระบวนการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องคดี และยอมรับสัญญาทางแพ่งที่คู่สัญญาตกลงกันได้ว่าเมื่อเกิดกรณีพิพาทขึ้นให้ระงับข้อพิพาท โดยการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องคดี และพบว่า พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 35 วรรคสอง กำหนดให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาเมื่อตกลงกันได้ มีผลให้สิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องระงับทั้งหมดถือเป็นแนวทางในการเสนอกระบวนการปรับปรุงกฎหมายให้ได้มาซึ่งสิทธิประโยชน์ อันพึงได้มากขึ้นแก่ประชาชนจากการไกล่เกลี่ย ก่อนฟ้องโดยศาลยุติธรรม

อภิปรายผล

ข้อค้นพบที่ 1 เรื่องกระบวนการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ตรี และประโยชน์ของการไกล่เกลี่ย

พิจารณาได้ว่า การไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก (Alternative Dispute Resolution) ที่ศาลยุติธรรมจัดให้มีขึ้นเพื่อการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน โดยอาศัยแนวคิดความสมัครใจ ความพึงพอใจ และการยอมรับ การไกล่เกลี่ยอยู่บนพื้นฐานหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ (1) หลักความเป็นกลางของผู้ไกล่เกลี่ย คือ ผู้ประนีประนอมต้องไม่มีส่วนได้เสียในข้อพิพาทที่เข้าไกล่เกลี่ยตามหลักอรรถาภิธานในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ คือ ปราศจากอคติ 4 ประการ ได้แก่ ฉันทาคติ

ความรักใคร่ชอบพอ โทสาคติ ความโกรธเกลียดชัง ภยาคติ ความหวาดกลัวภัยอันตราย และโมหาคติ ความผิดพลาด (2) หลักฟังความทุกฝ่าย คือ ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยต้องเปิดโอกาสให้คู่กรณีได้ชี้แจงแสดงเหตุผลของเรื่องราวของตนโดยครบถ้วน ฟังแล้วเสนอแนะทางแก้ไขปัญหาให้คู่กรณีพิจารณาตัดสินใจ (3) การไกล่เกลี่ยถือเป็นความลับ คือนำข้อมูลจากการไกล่เกลี่ยไปอ้างเป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาคดีไม่ได้ เว้นแต่เพื่อบังคับให้ปฏิบัติตามข้อตกลง ทั้งหมดเป็นหลักการสำคัญของการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องนำไปสู่การระงับข้อพิพาทโดยยังไม่ต้องฟ้องคดี ตามวัตถุประสงค์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ตรี

ข้อค้นพบที่ 2 เรื่องศาลชั้นต้นในเขตกรุงเทพมหานคร 3 ศาล แต่ละศาลมีปริมาณคดีร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องน้อยกว่าศาลในเขตต่างจังหวัด 9 ศาล

พิจารณาได้ว่า จากสถิติการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ตรี ปีพ.ศ. 2567 ซึ่งศาลยุติธรรมรณรงค์เผยแพร่ให้ประชาชนทราบพบว่า ประชาชนยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องดังนี้

กรุงเทพมหานคร (1) ศาลแพ่งตัดสินชั้น 74 เรื่อง (2) ศาลแขวงดุสิต 27 เรื่อง (3) ศาลแขวงปทุมวัน 28 เรื่อง

ต่างจังหวัด (1) ศาลจังหวัดอุดรธานี 173 เรื่อง (2) ศาลจังหวัดขอนแก่น 210 เรื่อง

(3) ศาลจังหวัดนครพนม 471 เรื่อง (4) ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด 310 เรื่อง (5) ศาลจังหวัดมุกดาหาร 565 เรื่อง (6) ศาลจังหวัดเลย 424 เรื่อง (7) ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ 418 เรื่อง (8) ศาลจังหวัดชุมแพ 147 เรื่อง (9) ศาลแขวงอุดรธานี 839 เรื่อง

กระบวนการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ตรี เอื้อประโยชน์ต่อเจ้าหน้าที่ที่จะต้องฟ้องคดีลูกหนี้เป็นอย่างมาก ศาลแพ่งตัดสิน ศาลแขวงดุสิต และศาลแขวงปทุมวัน เป็นศาลในกรุงเทพมหานครเป็นที่รู้จักกันไปว่าเป็นสังคมเมืองมีความเป็นส่วนตัวสูงกว่าชนบทและการเผยแพร่ความรู้กระบวนการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องของศาลในเขตกรุงเทพมหานคร กระทำเป็นครั้งคราวเฉพาะจุดเป้าหมาย พบว่าประชาชนในเขตอำนาจศาลแขวงดุสิต รู้ว่าศาลยุติธรรมมีกระบวนการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องน้อย มีสถิติคดีเจ้าหน้าที่ร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องเพียง 27 เรื่อง สังคมชนบทมีการประกาศออกเสียงตามสายของหมู่บ้านทำให้ประชาชนทราบข้อมูลข่าวสารได้แพร่หลาย กรุงเทพมหานครไม่มีระบบประกาศออกเสียงตามสาย หากสำนักงานยุติธรรมจัดงบประมาณเพื่อประชาสัมพันธ์เรื่องการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องออกสื่อโทรทัศน์ให้แพร่หลาย เชื่อว่าจะทำให้ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครรู้ว่าศาลยุติธรรมมีกระบวนการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องคดีมากขึ้น และเข้ามาใช้บริการร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องคดีมากขึ้น

ข้อค้นพบที่ 3 เรื่องคู่กรณีของผู้ร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องไม่เข้าร่วมไกล่เกลี่ย

จากสถิติคดีของจำนวน 12 ศาล เมื่อผู้ร้องยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง เจ้าหน้าที่ศาลติดต่อคู่กรณีของผู้ร้องแล้วได้ขอเท็จจริงเชิงประจักษ์เป็นข้อค้นพบ ดังนี้

1. ศาลแพ่งตัดสิน ร้องขอ 74 เรื่อง คู่กรณีไม่เข้าร่วมไกล่เกลี่ย 42 เรื่อง เข้าร่วมไกล่เกลี่ย 32 เรื่อง
2. ศาลแขวงดุสิต ร้องขอ 27 เรื่อง คู่กรณีไม่เข้าร่วมไกล่เกลี่ย 18 เรื่อง เข้าร่วมไกล่เกลี่ย 9 เรื่อง
3. ศาลแขวงปทุมวัน ร้องขอ 28 เรื่อง คู่กรณีไม่เข้าร่วมไกล่เกลี่ย 16 เรื่อง เข้าร่วมไกล่เกลี่ย 12 เรื่อง
4. ศาลจังหวัดอุดรธานี ร้องขอ 173 เรื่อง คู่กรณีไม่เข้าร่วมไกล่เกลี่ย 115 เรื่อง เข้าร่วมไกล่เกลี่ย 58 เรื่อง
5. ศาลจังหวัดขอนแก่น ร้องขอ 210 เรื่อง คู่กรณีไม่เข้าร่วมไกล่เกลี่ย 101 เรื่อง เข้าร่วมไกล่เกลี่ย 109 เรื่อง
6. ศาลจังหวัดนครพนม ร้องขอ 471 เรื่อง คู่กรณีไม่เข้าร่วมไกล่เกลี่ย 314 เรื่อง เข้าร่วมไกล่เกลี่ย 157 เรื่อง
7. ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด ร้องขอ 310 เรื่อง คู่กรณีไม่เข้าร่วมไกล่เกลี่ย 189 เรื่อง เข้าร่วมไกล่เกลี่ย 121 เรื่อง
8. ศาลจังหวัดมุกดาหาร ร้องขอ 565 เรื่อง คู่กรณีไม่เข้าร่วมไกล่เกลี่ย 390 เรื่อง เข้าร่วมไกล่เกลี่ย 175 เรื่อง

9. ศาลจังหวัดเลย ร้องขอ 424 เรื่อง
คู่กรณีไม่เข้าไกล่เกลี่ย 314 เรื่อง เข้าร่วมไกล่เกลี่ย
110 เรื่อง

10. ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ ร้องขอ
418 เรื่อง คู่กรณีไม่เข้าไกล่เกลี่ย 367 เรื่อง
เข้าร่วมไกล่เกลี่ย 51 เรื่อง

11. ศาลจังหวัดชุมแพ ร้องขอ 147 เรื่อง
คู่กรณีไม่เข้าไกล่เกลี่ย 87 เรื่อง เข้าร่วมไกล่เกลี่ย
60 เรื่อง

12. ศาลแขวงอุดรธานี ร้องขอ
839 เรื่อง คู่กรณีไม่เข้าไกล่เกลี่ย 290 เรื่อง
เข้าร่วมไกล่เกลี่ย 549 เรื่อง

พิจารณาได้ว่า การไกล่เกลี่ยเป็น
กระบวนการยุติธรรมทางเลือก (Alternative
Dispute Resolution) มาจากพื้นฐานแนวคิด
ความสมัครใจ ความพึงพอใจ และยอมรับ เมื่อมี
ผู้ร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องและเจ้าหน้าที่ศาล
ประสานติดต่อไปยังคู่กรณีของผู้ร้องแต่คู่กรณี
ของผู้ร้องไม่เข้าร่วมไกล่เกลี่ย เป็นธรรมชาติ
ของลูกหนี้ซึ่งไม่พร้อมที่จะชำระหนี้ยอมไม่
ต้องการที่จะพบเจ้าหน้าที่ ประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความแพ่งมาตรา 20 ตรี มีวัตถุประสงค์
ส่งเสริมให้มีระบบการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องคดี
เพื่อเป็นทางเลือกให้แก่ผู้ที่มีกรณีพิพาททางแพ่ง
ใช้เป็นช่องทางในการยุติข้อพิพาทก่อนที่จะมี
การฟ้องคดี เป็นการประหยัดเวลาและทรัพยากร
ต่าง ๆ ที่จะต้องสูญเสียในการดำเนินคดี
อันจะยังประโยชน์แก่ระบบเศรษฐกิจและสังคม
การดำเนินคดีโดยพยานหลักฐานศาลใช้อำนาจ

ตุลาการมีสภาพบังคับตามขั้นตอนที่กฎหมาย
กำหนด คู่ความที่ไม่ปฏิบัติตามจะเสียผลในทาง
คดี ปัจจุบันไม่มีกฎหมายกำหนดให้คดีแพ่งบาง
ประเภทต้องเข้ากระบวนการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง
จึงเกิดภาวะความสูญเปล่าของเจตนารมณ์
แห่งกฎหมาย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความแพ่ง มาตรา 20 ตรี เนื่องจากคู่กรณีของผู้
ร้องขอไกล่เกลี่ยไม่ยอมเข้าร่วมไกล่เกลี่ย เป็นสิ่ง
ที่ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขอย่างเหมาะสม

ข้อค้นพบที่ 4 เรื่องไม่มีกฎหมายกำหนด
กรอบให้คดีแพ่งบางประเภทต้องไกล่เกลี่ยก่อน
ฟ้อง

พิจารณาได้ว่า จากสถิติคดีการขอ
ไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องจำนวน 12 ศาล เมื่อมีการ
ร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง และคู่กรณีของผู้ร้อง
สมัครใจยอมเข้าร่วมไกล่เกลี่ย ผลการไกล่เกลี่ย
สำเร็จตกลงกันได้เป็นจำนวนมาก ดังนี้

1. ศาลจังหวัดขอนแก่น เข้าไกล่เกลี่ย
109 เรื่อง สำเร็จ 85 เรื่อง ร้อยละ 77.98

2. ศาลแขวงอุดรธานี เข้าไกล่เกลี่ย
549 เรื่อง สำเร็จ 434 เรื่อง ร้อยละ 79.05

3. ศาลแพ่งتلิ่งชั้น เข้าไกล่เกลี่ย
32 เรื่อง สำเร็จ 26 เรื่อง ร้อยละ 81.25

4. ศาลจังหวัดมุกดาหาร เข้าไกล่เกลี่ย
175 เรื่อง สำเร็จ 145 เรื่อง ร้อยละ 82.85

5. ศาลแขวงปทุมวัน เข้าไกล่เกลี่ย
12 เรื่อง สำเร็จ 10 เรื่อง ร้อยละ 83.33

6. ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด เข้าไกล่เกลี่ย
121 เรื่อง สำเร็จ 103 เรื่อง ร้อยละ 85.12

7. ศาลจังหวัดเลย เข้าไกล่เกลี่ย
110 เรื่อง สำเร็จ 96 เรื่อง ร้อยละ 87.27

8. ศาลจังหวัดอุดรธานี เข้าไกล่เกลี่ย
58 เรื่อง สำเร็จ 51 เรื่อง ร้อยละ 87.93

9. ศาลแขวงดุสิต เข้าไกล่เกลี่ย 9 เรื่อง
สำเร็จ 8 เรื่อง ร้อยละ 88.88

10. ศาลจังหวัดชุมแพ เข้าไกล่เกลี่ย
60 เรื่อง สำเร็จ 58 เรื่อง ร้อยละ 96.66

11. ศาลจังหวัดนครพนม เข้าไกล่เกลี่ย
157 เรื่อง สำเร็จ 155 เรื่อง ร้อยละ 98.72

12. ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ เข้าไกล่เกลี่ย
51 เรื่อง สำเร็จ 51 เรื่อง ร้อยละ 100

เมื่อคู่กรณียอมเข้าไกล่เกลี่ยจะตกลงกันได้จำนวนมาก เป็นประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม ประเทศสิงคโปร์มีระบบการไกล่เกลี่ยภาคบังคับและตามสัญญาข้อตกลง เช่น การเรียกร้องค่าเสียหายคดีอุบัติเหตุรถชนที่ไม่มีผู้ได้รับบาดเจ็บและเกิดความเสียหายไม่เกิน 3,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ ข้อพิพาทจะถูกส่งไปยังศูนย์ระงับข้อพิพาททางการเงิน (Financial Industry Disputes Resolution Centre Ltd) เพื่อไกล่เกลี่ย อีกกรณี คือ การไกล่เกลี่ยตามรัฐบัญญัติการไกล่เกลี่ย Mediation Act 2017 เป็นการไกล่เกลี่ยที่เกิดจากข้อตกลงของคู่กรณีที่ทำไว้ต่อกันก่อนฟ้องที่จะระงับข้อพิพาทโดยวิธีการไกล่เกลี่ย (Singapore Statutes Online, 2020)

หากระบบกฎหมายของไทยกำหนดให้คดีบางประเภท เช่นคดีที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 300,000 บาท ต้องไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง และ

ยอมรับข้อตกลงทางแพ่งของคู่สัญญาที่ตกลงกันให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องคดีดังกล่าวจะเข้าระบบการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง แต่การออกแบบกฎหมายให้คดีแพ่งมีทุนทรัพย์ไม่เกิน 300,000 บาท ต้องเข้าไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทที่ยังคงอยู่บนพื้นฐานของความพึงพอใจและยอมรับของคู่กรณี เป็นความยุติธรรมตามแบบแผน (Lawfulness) ตามแนวคิดของอริสโตเติล (Aristotle) โดยมีระบบการไกล่เกลี่ยของประเทศสิงคโปร์ และการฟ้องคดีเกี่ยวกับคำสั่งทางปกครองกับการฟ้องคดีภาษีอากรที่ต้องมีการอุทธรณ์คำสั่งคำวินิจฉัยก่อนเป็นต้นแบบ จะทำให้การไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ตรี มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข้อค้นพบที่ 5 เรื่องประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่มีบทบัญญัติเรื่องการไกล่เกลี่ย พิจารณาได้ว่า ศาลไกล่เกลี่ยคดีอาญาความผิดอันยอมความได้โดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ตรี โดยอนุโลม ความผิดลหุโทษตามประมวลกฎหมายอาญาเป็นความผิดที่ยอมความกันไม่ได้มีจำนวน 32 มาตรา คือ มาตรา 367-398 ความผิดทั้งหมดดังกล่าวมีจำนวน 13 มาตรา ที่เอกชนเป็นผู้เสียหายโดยตรงด้วย เช่น มาตรา 391 ผู้ใดใช้กำลังทำร้ายผู้อื่น โดยไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ศาลจัดให้มีการไกล่เกลี่ย

ยอมทำความเข้าใจและตกลงกันได้ง่าย แต่คดีอาญาไม่ระงับเนื่องจากเป็นคดีที่ยอมความกันไม่ได้ ศาลต้องมีคำพิพากษาไปตามรูปคดี ความผิดลหุโทษมาตราดังกล่าวกับอีก 6 มาตรา รวมจำนวน 7 มาตรา ที่พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ให้หน่วยงานของรัฐ และศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนไกล่เกลี่ย เมื่อไกล่เกลี่ยตกลงกันได้ ให้สิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องระงับ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากับพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ไม่สอดคล้องกันไม่ เป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีหลักความยุติธรรมสมควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข

ข้อค้นพบที่ 6 เรื่องสิทธิประโยชน์ของประชาชนอันพึงได้มากขึ้นจากกระบวนการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ตรี 5 ประการ

พิจารณาได้ว่า สิทธิประโยชน์ของประชาชนอันพึงได้มากขึ้นจากการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง ประการแรก ผู้ร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง ไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาลเพราะยังไม่มี การฟ้องคดี ปกติแล้วการดำเนินคดีแพ่งฟ้องร้องเป็นคดี ต่อศาล ผู้ฟ้องคดีต้องเสียค่าธรรมเนียมเป็นค่า ขึ้นศาล คดีไม่มีทุนทรัพย์เสียค่าขึ้นศาลคดีละ 200 บาท คดีมีทุนทรัพย์เสียค่าขึ้นศาลตาม จำนวนทุนทรัพย์ร้อยละ 2 บาท ประการที่สอง การร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องไม่ยุ่งยากเหมือน การทำคำฟ้องคดี หากผู้ร้องขอไกล่เกลี่ยไม่มา ติดต่อกับศูนย์ไกล่เกลี่ยของศาลก็สามารถยื่น

คำร้องขอไกล่เกลี่ยส่งทางไปรษณีย์ ผู้รับส่งพัสดุ ภัณฑ์ โทรสาร หรือระบบออนไลน์ได้ ประการที่ สาม เมื่อไกล่เกลี่ยตกลงกันได้มีการทำบันทึก ข้อตกลงเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ ผู้พิพากษาตรวจสัญญาประนีประนอมยอมความ ให้ ซึ่งไม่มีในการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องตามบริบท ของกฎหมายอื่น ประการที่สี่ ศาลมีคำพิพากษา ให้คดีเด็ดขาดไปตามสัญญาประนีประนอม ยอมความในวันทำสัญญาได้ ประการที่ห้า หากศาลยังไม่มีคำพิพากษามาตามยอม ผู้ร้องขอ ไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องซึ่งเป็นเจ้าหนี้ฟ้องคดีได้ ภายในกำหนดอายุความ 10 ปี ตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/32 ยาวนานกว่าอายุความการร้องขอให้บังคับตาม สัญญาประนีประนอมยอมความกรณีไกล่เกลี่ย ก่อนฟ้องตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อ พิพาท พ.ศ. 2562 และการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง ของอำเภอตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหาร ราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ซึ่งกำหนดอายุความ 3 ปี ทั้งหมดเป็นสิทธิประโยชน์ของประชาชน อันพึงได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบทั้งหมดดังกล่าวนำไปสู่ การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องจะทำให้ ประชาชนเข้าไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ตรี มากขึ้น ได้รับสิทธิประโยชน์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัย ขอเสนอแนะให้มีการแก้ไขกฎหมาย ดังนี้

1. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55

ความเดิม มาตรา 55 เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้น เกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง หรือบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจได้ ตามพระราชบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายนี้

แก้ไขเพิ่มเติมความวรรคสอง และวรรคสาม ดังนี้

คดีมีทุนทรัพย์ไม่เกินสามแสนบาท หรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาให้มีการไกล่เกลี่ยก่อนยื่นฟ้องคดี

บุคคลผู้ถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ หากมีกฎหมายบังคับว่าข้อพิพาทใดต้องไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องคดี หรือถ้าคู่พิพาทมีสัญญาต่อกันว่าเมื่อเกิดกรณีพิพาทต้องระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง การฟ้องคดีต้องแสดงหลักฐานว่าได้ไกล่เกลี่ยแล้วแต่ตกลงกันไม่ได้หรือคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งไม่เข้าร่วมไกล่เกลี่ย

2. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39

ความเดิม มาตรา 39 สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไป ดังต่อไปนี้

(1) ด้วยความตายของผู้กระทำความผิด
(2) ในคดีความผิดต่อส่วนตัว เมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความกัน โดยถูกต้องตามกฎหมาย

(3) เมื่อคดีเลิกกันตามมาตรา 37
(4) เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้อง

(5) เมื่อมีกฎหมายออกใช้ภายหลังการกระทำความผิดยกเลิกความผิดเช่นนั้น

(6) เมื่อคดีขาดอายุความ
(7) เมื่อมีกฎหมายยกเว้นโทษ

แก้ไขเพิ่มเติมข้อความ (8) ดังนี้

(8) เมื่อมีการไกล่เกลี่ยความผิดลหุโทษ ผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดตกลงกันได้

เอกสารอ้างอิง

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2550). *กฎหมายตราสามดวง เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์. (2524). *ทฤษฎีการเมืองและสังคม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดวงแดด.
- ประเสริฐ ต้นสิริ และสถาพร สละมาลย์. (2549). *เอกสารประกอบคำบรรยายวิชานิติปรัชญา LW 201 นิติศาสตร์มหาบัณฑิต*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พิชัย นิลทองคำ. (2554). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีพิจารณาความอาญา พระธรรมนูญศาลยุติธรรม*. กรุงเทพมหานคร: อทตยา.

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2563 (ฉบับที่ 32). (2563).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 137 ตอนที่ 71ก ลว. หน้า 1-3.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.

ศุภชัย ศุภผล. (2558). *จอห์น รอลส์: ว่าด้วยทฤษฎีความยุติธรรมและชีวิตของจอห์น รอลส์*. กรุงเทพมหานคร: วิคตอรี.

สำนักงานศาลยุติธรรม. (2555). *การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท*. กรุงเทพมหานคร: ธนาเพรส.

Singapore Statutes Online. (2020). *Mediation Act 2017*. Retrieved November 14, 2025 from <https://sso.agc.gov.sg/Act/MA2017>.